

пенсію та при зміні місця працевлаштування. У Бельгії роботодавці-платники до пенсійних планів з визначеними внесками зобов'язані гарантувати річний мінімальний інвестиційний дохід на внески працівників на рівні 3,75% та на свої власні внески – 3,25%.

Росія запровадила мінімальну ставку інвестиційного доходу для пенсійних схем обох рівнів як для другого, так і для третього, у розмірі 0% у розрахунку на рік. Це є відмінністю у порівнянні з Німеччиною та Швейцарією, де гарантія інвестиційного доходу є кумулятивною, яку потрібно забезпечувати в певні ключові моменти (коли працівник залишає попереднє місце роботи та коли виходить на пенсію). А в Росії «плюси» та «мінуси» необхідно збалансовувати кожного року, що, як правило, дорожче коштує для фонду (або для держави, залежно від того, хто виступає гарантом). Інший вид гарантій захищає учасників фондів від ризиків неякісного управління активами (а не ризиків, пов'язаних з ринковими факторами, як наведено вище). Більшість країн обмежили гарантії на випадок неякісного управління активами шляхом створення гарантії (або гарантійного фонду) при державній установі, а іноді, у крайньому випадку, і за державної підтримки [2, с. 3–4].

Необхідними також є рішучі дії з підвищення надійності фондів, у тому числі:

- 1) уточнення вимог до структури майна фондів і його розмірів;
- 2) розробка і впровадження стандартів, що регулюють професійну діяльність НПФ;
- 3) удосконалення внутрішнього контролю в НПФ і приведення його в повну відповідність з вимогами законодавства;
- 4) організація регулярної підготовки і підвищення кваліфікації кадрів НПФ.

Отже, особливого соціального значення як для працівників, так і для роботодавців в контексті проведення пенсійної реформи в Україні здобуває недержавне пенсійне страхування на підприємстві, яке передбачає реалізацію пенсійних програм для різних категорій працівників. Разом з тим кризові явища в економіці країни останнім часом значно підірвали авторитет системи недержавного пенсійного забезпечення як такого, показали його недосконалість, позначившись на проблемах фінансової діяльності недержавних пенсійних фондів, які його обслуговують. З огляду на це, необхідним стає удосконалення політики відносно формування та функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні, використовуючи зарубіжний досвід в цій області.

Напрямами удосконалення управління системою пенсійного забезпечення є:

- розмежування функцій управління пенсійними фондами, управління активами пенсійного фонду та їхнього зберігання між фінансовими установами, що надають відповідні послуги;
- ліцензування фінансових установ у системі ПЗ спеціально уповноваженими державними органами;
- здійснення зовнішнього моніторингу операцій з активами пенсійного фонду та їхнього обліку банківською установою – зберігачем активів пенсійного фонду;
- створення страхового резерву в структурі активів пенсійного фонду для забезпечення виконання зобов'язань перед вкладниками й учасниками пенсійного фонду;
- розміщення активів пенсійного фонду за принципами диверсифікації, відповідального ставлення до інвестування, надійності, ліквідності та прибутковості такого інвестування;

- проведення регулярних незалежних актуарних оцінювань пенсійних фондів;
- закріплення цілковитої відповідальності фінансових установ, котрі надають пенсійним фондам послуги з недержавного пенсійного забезпечення, усім належним їм майном.

Література.

1. Одинцова Г. С., Мельтюхова Н. М. Теорія і історія державного управління. Опорний конспект лекцій і методичні вказівки до проведення практичних занять. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2005. – 136 с.
2. Мінімальні ставки інвестиційного доходу (ОЕСР) // Міжнародний пенсійний вісник. – № 9. – 2009. – С. 3–13.
3. Antolin P., et al. Investment Regulations and Defined Contribution Pensions // OECD Working papers on Insurance and Private Pensions. – № 37. – OECD, 2009. – P. 14–26.
4. The Social Protection Committee: Privately managed funded pension provision and their contribution to adequate and sustainable pensions. – Brussels: EU, 2008. – 43 p.

УДК 328.18

Оксана Діденко

РОЛЬ БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ В ДІАЛОЗІ МІЖ ВЛАДОЮ І БІЗНЕСОМ

В даній статті розглядаються актуальні питання діяльності бізнес-асоціацій, а також механізм посприятливості їх створення. Уточнено поняття «бізнес-асоціація». Визначені функції, які виконують бізнес-асоціації. Розглянуті сучасні проблеми розвитку бізнес-асоціацій та активізації діяльності суспільних об'єднань підприємців і їх впливу на поліпшення діалогу з владою.

Ключові слова: бізнес-асоціації, влада, прийняття державно-політичних рішень, представницька або лобістська функція бізнес-асоціацій.

Світова практика свідчить, що бізнес-асоціації є ефективною формою самоорганізації підприємницького співтовариства і можуть з успіхом представляти інтереси широких верств підприємців в діалозі між бізнесом і владою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1, 2, 6] показав, що для підприємців, зайнятих у сфері малого бізнесу, представлення своїх інтересів в органах законодавчої і виконавчої влади через систему суспільних об'єднань є єдиною можливим способом реально впливати на рішення, що приймаються, з метою створення сприятливих умов розвитку бізнесу.

Мета. Мета роботи – визначити механізм створення бізнес-асоціацій України та їх місця в системі прийняття державно-політичних рішень.

Діяльність бізнес-асоціацій – це конкретна підтримка і розвиток підприємництва як в цілому в Україні, так і в кожному конкретному регіоні. Дієвість такої підтримки вимірюється не лише

© Діденко О.В., 2011.

кількістю суб'єктів підприємництва, але і тим, настільки вільно і прозоро вони можуть займатися підприємницькою діяльністю. Проте значна частина цих асоціацій в даний час функціонує не повною мірою.

Асоціація в широкому сенсі слова – це об'єднання людей на основі загального інтересу для досягнення загальної мети [3]. У даному контексті під бізнес-асоціаціями розумілися асоціації, організації і об'єднання підприємців, створені за ініціативою підприємців, основною метою діяльності яких є захист інтересів і сприяння розвитку бізнесу членів організації. Отже, згідно з прийнятим в світі визначенням, асоціація:

- складається з членів асоціації (фізичних осіб, юридичних осіб або і тих, і інших), що відповідають вимогам (ознакам), які встановлені даною асоціацією;
- є юридично визнаною (оформленою) організацією, мета і діяльність якої регламентовані її Статутом і Положеннями;
- управляється демократично вибраним Правлінням або дирекцією, які визначають політику і вибирають посадових осіб, що реалізують цю політику.

До сучасних бізнес-асоціацій відносяться торговельні палати, торговельно-промислові групи, професійні об'єднання, федерації виробників, асоціації працевластців, об'єднання представників малого бізнесу тощо. У демократичному суспільстві з ринковою економікою бізнес-асоціації грають важливу роль і активно беруть участь в процесах, направлених на поліпшення економічного, політичного і соціального середовища як національного, так і світового ринків. В результаті колективних дій, що реалізуються через асоціації, звичайні люди набувають більше можливостей для активної участі в ухваленні рішень, що відповідають потребам як самих членів асоціації, так і всього співтовариства в тому регіоні, де знаходиться або діє ця асоціація.

Нестабільність економічної ситуації, скорочення бюджетних ресурсів, що направляються на підтримку малого підприємництва, роблять завдання формування ефективної системи бізнес-асоціацій і підвищення їх ролі у вирішенні проблем розвитку малого бізнесу особливо актуальним. Створені за ініціативою і при безпосередній участі суб'єктів малого бізнесу асоціації займають особливе місце в системі інститутів підтримки підприємництва. Саме вони можуть з повним правом претендувати на вираження інтересів тих груп або шарів підприємницького співтовариства, які складають основу їх членської бази. Формування бізнес-асоціацій включає три основні етапи:

- визначення потенційних членів бізнес-асоціацій;
- узгодження цілей потенційних членів бізнес-асоціації;
- формування структури бізнес-асоціації [4].

Роль бізнес-асоціацій в Україні щорічно зростає. Їх діяльність стає все більш активною, організованою і цілеспрямованою. Передумовами створення бізнес-асоціацій є необхідність узгодженості позицій і інтересів бізнесу і влади і, отже, їх співпраці і взаємодії. З одного боку, влада повинна підтримувати підприємництво, з іншого, бізнес реалізує свою підприємницьку ініціативу на рівні міста або регіону, забезпечуючи при цьому здобуття прибутку. Таким чином, саме ці тенденції приводять до створення бізнес-асоціацій, які беруть на себе функції об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності і є необхідними елементами підприємницького середовища. Бізнес-асоціації здатні стимулювати ділову ак-

тивність, сприяють створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу.

В цілому бізнес-асоціації є продуктом самоорганізації підприємницького середовища. Їх головною метою є реалізація колективних можливостей для захисту загальних інтересів членів організації від несприятливих дій зовнішнього середовища.

Як правило, всі бізнес-асоціації виконують три основні функції:

- захисна функція (захист інтересів своїх членів залежно від статусу організації на місцевому, регіональному, національному і міжнародному рівнях);
- представницька або лобістська функція (функція впливу на державні регуляторні механізми, представлення інтересів своїх членів в питаннях співпраці і взаємодії з органами влади);
- методична, консультативно-просвітницька функція.

Більшість бізнес-асоціацій представляють членам своїх організацій типовий набір послуг:

- інформаційні послуги;
- пошук партнерів і організація ділових місій;
- проведення тематичних конференцій, «круглих столів», семінарів і тренінгів тощо;
- послуги з просування товарів;
- навчання, підбір персоналу та інше.

В наступний час в Україні кількість офіційно зареєстрованих бізнес-асоціацій визначається на рівні 400–500 одиниць. Значна їх частина функціонує в великих містах, промислово розвинених регіонах і центрах. Так, розвиненими в промисловому відношенні областями є: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області, міста: Київ, Харків, Львів, Одеса. Відповідно, і загальна кількість суб'єктів малого підприємництва в цих регіонах значно більше, ніж в інших. Якщо в семи найбільш індустріально розвинених регіонах зосереджено близько 53% малих підприємств, що діють в Україні, то в кожному з двадцяти регіонів, що залишилися, кількість малих підприємств, що діють, в середньому складає близько 2,5% від загального їх числа. Однак кількість реальних бізнес-асоціацій, які беруть активну участь в суспільному і економічному житті, налічує не більше 200 об'єднань.

Ці бізнес-асоціації, у свою чергу, можна підрозділити на галузеві і міжгалузеві. Досить широко представлені професійні організації, які вирішують питання розвитку певної компетенції. Таких об'єднань бухгалтерів і аудиторів, юристів налічується 19 організацій. Такі асоціації більшою мірою орієнтовані на навчання і надання широкого переліку послуг бізнесу, ніж інші види асоціацій.

Необхідно відзначити окремо асоціацію, яка відрізняється масштабністю і результатами своєї діяльності, а також значною кількістю членів, це – Торговельно-промислова палата. Асоціація представляє інтереси не лише місцевого бізнес-співтовариства, але й іноземних інвесторів, які дуже активно беруть участь в її діяльності. Дана асоціація робить помітний вплив на політику держави в галузі регулювання підприємництва, до її думки уважно відносяться багато міжнародних організацій.

Об'єднані для загального вирішення своїх повсякденних проблем, підприємці являють собою потужну продуктивну силу, спрямовану на реалізацію конкретних завдань. Об'єднання в союзи і асоціації – це, перш за все, реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців і колег на чисто прагматичних принципах. Крім того, це – загальне вирішення багатьох проблем, з якими підприємець знаходиться один на

один, а також унікальна можливість власними руками формувати сприятливі умови для підприємницької діяльності.

Якщо зусилля підприємців будуть об'єднані, значно більше вірогідності того, що до них прислухатимуться. Можливості бізнес-асоціацій у відстоюванні інтересів підприємців і підтримці їх діяльності є значно більшими, ніж можливості кожного окремого підприємця.

Слід зупинитися на проблемах діяльності бізнес-асоціацій. Деякі суспільні об'єднання, претендуючи бути виразниками інтересів «третього класу», не завжди виправдовують надію підприємців. Формально налічуючи десятки тисяч членів, окремі об'єднання, як правило, зосереджують свою діяльність в рамках центрального апарату (виконавча дирекція, рада, комітет), а регіональні представництва, відділення у них не створені або, якщо і створені, то не функціонують належним чином. Таким чином, такі об'єднання виконують в основному функції самопідтримки і самоорганізації їх керівництва.

Крім того, у багатьох випадках аморфність програм діяльності таких об'єднань приводить до того, що дії суспільних об'єднань роз'єднані. В умовах нестабільної економічної і політичної ситуації, деякі з суспільних об'єднань намагаються на різних рівнях активно впливати на хід тих подій, що їх цікавлять.

При формуванні бізнес-асоціацій першим кроком є визначення її потенційних членів. Бізнес-асоціація повинна базуватися на соціально-економічній оцінці тенденцій розвитку економіки регіону або країни. Для бізнес-асоціацій, що координуються торговельно-промисловими палатами, які побудовані за регіональним принципом, доцільнішою є оцінка економіки базового для асоціації регіону і пов'язаних з ним регіонів. Її необхідність обумовлена тим, що без детального аналізу результатів господарської діяльності основних галузей і підприємств регіону неможливе наукове обґрунтування перспективних форм і методів взаємодії економічних суб'єктів.

Після визначення потенційних членів бізнес-асоціації необхідно провести узгодження їх цілей, визначити, які саме економічні суб'єкти зацікавлені у взаємодії один з одним. Для узгодження цілей необхідно по кожному учасникові взаємодії побудувати матрицю пріоритетів, в якій ранжируються пріоритети по кожній меті [5]. Завдання узгодження цілей економічних суб'єктів при формуванні бізнес-асоціації – це теорія ігор, тобто процес, в якому беруть участь дві і більше сторін, ведучи боротьбу за реалізацію своїх інтересів [6].

При узгодженні цілей необхідно знайти стратегії агентів, за яких їх переваги будуть максимально задоволені. Після визначення потенційних членів бізнес-асоціації і узгодження їх цілей може бути сформована безпосередньо структура бізнес-асоціацій. Враховуючи, що бізнес-асоціація може створюватися у межах торговельно-промислової палати, яка виконує свої функції згідно із законодавством, то в такому випадку відпадає необхідність в розробці якихось нових структур, досить використовувати організаційну структуру, що вже застосовується, і додати в неї нових членів з врахуванням особливостей їх взаємодії.

Такий механізм формування бізнес-асоціацій, що включає модель відбору потенційних членів і модель узгодження цілей, дозволяє з мінімальними витратами сформувати бізнес-асоціацію, яка складатиметься з максимально зацікавлених у взаємодії економічних суб'єктів.

Проте відсутність чітких програм, організаційного досвіду, недостатність ресурсів і цивільної підтримки

приводить до того, що такі об'єднання, проіснувавши нетривалий термін, припиняють свою діяльність.

Ці та інші чинники свідчать про те, що діяльність суспільних об'єднань підприємців поки що ще не придбала в Україні (і, в першу чергу, в регіонах) відповідного розвитку. Тут існує багато об'єктивних причин:

- недовіря самих підприємців і традиційне негативне їх відношення до таких об'єднань;
- протистояння окремих місцевих органів;
- винятково слабкий взаємозв'язок підприємців, малих і середніх підприємств з інститутами політичної системи суспільства, що зумовлене, перш за все, нерозвиненістю самої політичної сфери;
- відсутність у підприємців свідомої потреби в структурній інтеграції, ілюзії про можливість жити поодиночки в ринкових умовах;
- недостатність коштів на утримання таких структур;
- важкий вантаж податкової політики і тому подібне.

Однак в останні роки змінилась політико-інституціональна модель взаємовідношень влади і бізнесу. Для цього в Україні створена окрема політика, яка відповідно до Закону, має назву «регуляторна політика». Норми Закону про регуляторну політику відповідають найкращим світовим зразкам та практикам. Основними суб'єктами регуляторної політики є відповідні органи державної влади, бізнес-асоціації та громадські організації. Згідно із законодавством України, основні нормативні акти, регулюючі діяльність бізнес-асоціацій, це:

- Цивільний кодекс;
- Закон України «Про некомерційні організації»;
- Закон про торговельно-промислову палату України;
- Закон України «Про суспільні об'єднання».

З метою активізації діяльності бізнес-асоціацій і їх впливу на поліпшення підприємницького середовища, вважаємо необхідним виконати наступне:

- активізувати роботу відносно участі своїх представників у формуванні і реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;
- брати активнішу участь в роботі консультативно-дорадчих органів (суспільних рад), в публічних заходах (конференціях, суспільних слуханнях, круглих столах, форумах, тощо);
- в своїй діяльності ширше використовувати всілякі публічні заходи, ЗМІ, опитування, анкетування тощо;
- подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність того, як їх передивлятися;
- у випадках, що передбачаються законодавством, активно брати участь в розробці проектів регуляторних актів;
- подавати зауваження і пропозиції відносно обнародованих проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;
- спільно з регуляторними органами проводити аналіз регуляторного впливу, надавати експертні висновки відносно регуляторного впливу і виконання заходів щодо відстежування результативності регуляторних актів;
- самостійно виконувати аналіз регуляторного впливу регуляторних актів, відстежувати результативність регуляторних актів, подавати за результатами цієї діяльності зауваження і пропозиції

регуляторним органам або органам, які відповідно до законодавства на підставі аналізу звітів про відстежування результативності регуляторних актів приймають рішення про необхідність їх перегляду;

- отримувати від регуляторних органів у відповідь на звернення, подані у вставленому законом порядку, інформацію відносно їх регуляторної діяльності.

✎ Таким чином, бізнес-асоціації, виконуючи свою роль, можуть проводити інвентаризацію правових бар'єрів і дублюючих норм, формувати певну інформацію та доводити її за допомогою своїх інформаційно-пропагандистських заходів до влади, засобами масової інформації і своїм членам, і можуть наполягати на ринкових реформах.

Література.

1. Бардонова Е. Н. Бизнес-ассоциации как способ защиты интересов малого и среднего предпринимательства Украины / Е. Н. Бардонова // Проблемы материальной культуры – Экономические науки 2010. – С. 82–84.

2. Воротин В. Є. Регіональні бізнес-асоціації в Україні як суб'єкти регуляторної політики / В. Є. Воротин, В. Л. Лазар // Формування та реалізація стратегії сталого економічного розвитку регіону: матеріали щорічної науково-практичної конференції. 26 травня 2006 р. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. – С. 24–26.

3. Лациба М. Становлення бізнес-асоціацій як суб'єктів публічної політики в регіонах України / М. Лациба // Громадянське суспільство, №1(12), 2010. – С. 12–19.

4. Пухкал О. Г. Взаємовідносини влади та бізнесу в контексті формування основ громадянського суспільства в Україні / О. Г. Пухкал // Теорія та практика державного управління. – 2009. – № 4.

5. Керашев А. А. Интеграционное взаимодействие в пространстве макрорегиона / А. А. Керашев, В. Б. Ахполова.- Майкоп: АГУ, 2007. – 345 с.

6. Телешун С. О. Вплив фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії / С. О. Телешун, І. В. Рейтевич. – Київ-Херсон, 2008. – 152 с.

7. Чижиков Г. Д. Национальные бизнес-ассоциации в условиях интеграции экономики в мировое хозяйство / Г. Д. Чижиков. – Донецк : Норд-Пресс, 2006. – 284 с.

УДК 323.213:332.1

Олександр Збаращук

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: НЕВИКОРИСТАНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті визначено місце державної регіональної політики в сучасній внутрішній і зовнішній політиці Української держави. Виявлено і обгрунтовано точки співпадіння інтересів ЄС та України в сфері реалізації

© Збаращук О.В., 2011.

політики регіонального розвитку. Акцентовано увагу на необхідність реформування системи державного управління регіональним розвитком і наявних можливостях, використання яких сприятиме підвищенню рівня результативності державної регіональної політики.

Ключові слова: державна регіональна політика, модель управління регіональним розвитком, соціально-економічний розвиток регіонів.

✎ В Україні задекларовано і вже зроблено перші кроки на шляху проведення адміністративної реформи, однією із цілей якої є оптимізація державного управління та місцевого самоврядування, а в перспективі – розбудова систем демократичного врядування. У процесі формування нових відносин на рівні «центр-регіони», що передбачає зміну формату їх взаємодії з контролю та координації на поглиблену співпрацю, виникає необхідність проаналізувати політику держави в даній сфері, в тому числі щодо її відповідності європейським стандартам.

Наразі державна регіональна політика України перебуває, фактично, на етапі лише становлення. Суттєвим недоліком є те, що й досі відсутній конкретний план розбудови цієї політики. В той же час європейська спільнота вже пройшла цей «тернистий» шлях до становлення дієздатної регіональної політики і готова ділитися своїм досвідом з іншими країнами. Цей досвід виражений як у методичних, так практичних рекомендаціях. Але європейці ставлять певні умови для їх отримання.

✎ Дослідженню проблематики формування та реалізації державної регіональної політики, в тому числі з врахуванням досвіду ЄС, присвячені роботи таких українських і зарубіжних вчених, як: В. Бабаєв [1], З. Варналії [8], М. Долішній [3], В. Керецман [6] та інші. Разом з тим недостатня увага приділяється дослідженню ефективності залученню європейських фінансових ресурсів у вигляді донорської допомоги в соціально-економічний розвиток регіонів.

✎ Визначити місце державної регіональної політики у внутрішній та зовнішній політиці держави, а також виявити наявні можливості (резерви), використання яких сприятиме підвищенню рівня результативності державної регіональної політики, зокрема шляхом надання додаткових фінансових ресурсів для прискорення соціально-економічного розвитку регіонів.

✎ Державна регіональна політика – флагман в системі державного управління. Так вважають в тому числі і зазначені вище відомі регіоналісти. Але найголовніше – це продиктовано реальністю.

Реалізація державної регіональної політики спрямована на забезпечення комплексного збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, що базується на раціональному використанні наявних ресурсів регіонів. А як відомо: сильні регіони – сильна держава. Це неодноразово зазначав у своїх виступах і чинний Президент України [див., зокрема, 2].

Майже аналогічної думки дотримуються і пересічні українці, що підтверджується результатами всеукраїнського соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова ще у 2007 році. Так, його результати засвідчили, що громадяни України усвідомлюють важливість належного функціонування регіонального рівня управління і вважають за необхідне надати більше повноважень регіонам [5, с. 6–7].

На шляху до становлення сильних українських регіонів варто звернути увагу на одну з основних політик